

Asia: VN/6984/2021

Ehdotus kulttuurimatkailun kansallisen kehittämisen tiekartaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne tiekartan tavoitteista ja toimenpiteistä yleisesti?

Tiekarttaehdotuksen on koottu laaja-alaisesti ja suhteellisen kattavaan nykytila-analyysiin perustuen toimenpide-ehdotuksia kulttuurimatkailun kehittämiseksi. Ehdotuksessa on hyvin hahmotettu kulttuurimatkailun keskeinen kehittämishaaste eli eri toimialojen ja toimijoiden saattaminen yhteistyöhön laadukkaiden, erottuvien ja kestävästi tuotettujen kulttuurimatkailutuotteiden aikaansaamiseksi.

Kulttuuriset sisällöt ovat edelleen alihyödynnettyjä suomalaisen matkailun tuotetarjonnassa ja luontevan yhteyden rakentuminen matkailutoimijoiden ja kulttuuritoimijoiden välille on vielä valitettavan harvinaista. Tiekarttaehdotuksessa tartutaan tähän haasteeseen useissa eri kohdissa ja nostetaan hyvin esiin kehittämistarpeet tuotteistamisessa, tunnettuuden lisäämisessä, kansainvälistymisessä, saatavuuden ja ostettavuuden parantamisessa ja digitalisaatiossa. Näihin kaikkiin haasteisiin vastaamiseen tarvitaan ammattilaisia, jotka kykenevät rakentamaan toimialat ylittäviä yhteistyöverkostoja, osoittamaan yhteisiä hyötyjä, yhdistämään osaamisia ja kokoamaan kestävä kehityksen periaatteiden mukaisia tuotekokonaisuuksia sekä auttamaan niiden saattamisessa jakelukanaviin. Näitä ammattilaisia voidaan kutsua yhteisnimellä kulttuurimatkailutuottaja, joka ehdotuksessa kerran (s. 25) mainitaankin.

Mikä on näkemyksenne tiekartan tavoitteista ja toimenpiteistä oman toimialanne tai toimintanne näkökulmasta?

Humanistinen ammattikorkeakoulu (Humak) on Suomen suurin kulttuurituottajien kouluttaja ja yksi merkittävimmistä työkentistä Humakissa koulutuksensa saaneille tuottajille on kulttuurimatkailu. Tapahtumatuotanto, joka ehkä yleisimmin mielletään kulttuurituottajien toimintaympäristöksi, on useimmiten luonteeltaan myös kulttuurimatkailutuotantoa, erityisesti silloin kun puhutaan festivaaleista. Myös kulttuurilaitoksissa työskentelevät tuottajat rakentavat toimipaikkansa asiakaskuntaa paitsi paikallisen yleisön, myös matkailijoiden varaan. Tämän lisäksi yhä useammat kulttuurituottajat ovat kiinnostuneita osallistumaan matkailun ohjelmajärjestelyiden kehittämiseen

nimenomaan kulttuurin ja matkailun näkökulmia yhdistämällä. Näin ollen tiekartan tavoitteet ovat hyvin linjassa Humakin omien strategisten linjausten kanssa. Kulttuurituotannon vahvuusalan osaamiskärjiksi Humakissa määritellyt Luovien alojen yrittäjyys ja Tuotanto- ja projektiosaaminen tukevat molemmat kulttuurimatkailun sisältöjen kehittämistavoitteita. Toimenpiteiden tasolla Humak on paitsi koulutuksen tarjoaja, myös tutkimus- ja kehittämistoimintansa kautta mukana tuomassa uusia toimintamalleja ja innovaatioita sekä rakentamassa toimialarajat ylittäviä verkostoja kulttuurimatkailun kentälle.

Kommenttine luvusta 5.1

Luvun kaksi keskeistä toimenpidelinjausta, matkailun ja kulttuurin toimialoja yhdistävän välittäjätoiminnan (tässä kohtaa voidaan jälleen käyttää nimikettä kulttuurimatkailutuottaja) kehittäminen ja aluekoordinaation kehittäminen ovat oikeaan osuneita. Humakilla on kokemuksia sekä tuottajakoulutuksesta että (Etelä-Karjalan osalta) aluekoordinaatio toiminnasta vastaamisesta. Nämä kokemukset osoittavat, että molemmille on toimijakentällä kysyntää. Lisäksi on mainittava kulttuurimatkailun hanketoiminta, jonka yhteydessä Humak, kuten monet muutkin koulutusorganisaatiot ovat tehneet jo pitkään kehittämistyötä.

Toimenpide-ehdotuksissa mainitun kulttuurin ja matkailun yhteisten opintokokonaisuuksien kartoituksen lisäksi olisi tärkeää kartoittaa myös kulttuurimatkailuun liittyvässä hanketoiminnassa syntyneitä kokemuksia ja innovaatioita.

Kommenttine luvusta 5.2

Kestävyysajattelu on tullut vahvasti mukaan niin matkailun, kulttuurin kuin koulutusorganisaatioiden strategioihin ja toimintatapoihin. Tiekarttaehdotuksessa ymmärretään kestävyys laajasti ja siihen luetaan myös taide- ja kulttuurialan sekä luovien alojen toimintaedellytyksistä huolehtiminen. Tämä on tärkeää, jo siksikin, kuten ehdotuksessa todetaan, että ”taide tai elävään kulttuuriperintöön pohjautuva elämys luonnon keskellä voivat herättää pohtimaan ja keskustelemaan, millaisia muutoksia nykyiseen elämäntapaan on tarpeen tehdä”.

Sustainable Travel Finland (STF) -ohjelma on mainio työkalu kestävän kulttuurimatkailun ja tuotetarjonnan kehittämisestä kiinnostuneille yrityksille ja muille matkailutoimijoille. Tämä on kuitenkin vaativa kehittämispolku, jonka päässä olisi yrityksen näkökulmasta oltava paitsi entistä kestävämpi myös kannattavampi matkailutuote. Olisikin tärkeää tuottaa myös tietoa siitä, miten STF-merkki on vaikuttanut yritysten liikevaihtoon ja kysyntään. Parhaassa tapauksessa tämä toimisi kannustimena niille yrityksille, jotka vasta harkitsevat kehittämispolulle lähtemisen vaatimaa panostusta.

Kommenttine luvusta 5.3

Luvun 5.3 toimenpiteet tähtäävät kulttuurisisältöjen lisäämiseen matkailun tuotetarjonnassa. Tämä on koko tiekartan tavoitteista keskeisimpiä. Suomalaisen kulttuuritarjonnan erityispiirre ja erottautumistekijä voisi olla tiekartassakin esiin nostettu kulttuurin yhteys luontoon eli Culture in

Nature. Humak on ollut ja on parhaillaan mukana useissa tähän ajattelutapaan liittyvissä kehittämishankkeissa, joissa ovat olleet yhteistyökumppaneina muun muassa Metsähallitus ja Saimaa Geopark. Kulttuuria on näissä hankkeissa tuotu luontokohteisiin ja kaupunkikeskusten ulkopuolella oleviin historiallisiin kohteisiin. On kehitelty yhdessä matkailuyrittäjien ja kulttuuritoimijoiden kanssa tuotteita, joissa yhdistyvät paikka, tarinat, esittävä taide sekä lisäksi hyvinvointiyritysten palveluita.

Tiekarttaehdotuksessa todetaan aivan oikein (s.30), että yksinomaan kulttuurisisällöistä kiinnostuneita matkailijoita on vähemmän kuin niitä, jotka haluavat kokea monipuolisesti kohteen tarjontaa. Tämä on tärkeää huomata tuotteistamisessa ja tuotepaketteja rakennettaessa. Kaiken kaikkiaan tarvittaisiin yksilöidympää tietoa erilaisten kohderyhmien matkustusmotiiveista ja odotuksista, jotta tuotetarjonta voitaisiin räätälöidä eri asiakasprofiileille sopivaksi. Suomi ei kenties kulttuurimatkailussakaan tavoittele suuria matkailijamassoja, vaan järkevämpää on kestävän matkailun hengessä pyrkiä luomaan täsmätuotteita laatu- ja ympäristötietoiselle matkailijalle, joka usein on myös maksukykyinen.

Kommenttine luvusta 5.4

Digitalisaatio merkitsee myös matkailussa uusien ajattelutapojen omaksumista palvelujen tuottajille ja kulutuskäyttäytymisen muutoksia matkailijoille. Matkailun jakelukanavat ja markkinointi ovat digitalisoituneet ensi vaiheessa, mutta myös matkailutuotteiden digitalisaatio on käynnissä. Tämä voi merkitä kokonaan virtuaalista matkailua tai sitten digitaalisten ratkaisujen hyödyntämistä perinteisten matkailutuotteiden osana ja täydentäjänä.

Visit Finlandin DataHub on hieno, matalan kynnyksen palvelu kulttuurimatkailuyrittäjille. Sen käyttöön ottoon kannustaminen on yksi kulttuurimatkailun aluekoordinaatio toiminnan keskeisiä tehtäviä, VF:n kansainvälistymiskriteereistä ja kulttuurimatkailun tuotesuosituksista tiedottamisen ohella.

Matkailijoiden matkustusmotivaatioiden moninaistuminen ja yksilöllistyminen tuo haasteen matkailun data-analytiikalle. Olisi tarpeen saada entistä hienojakoisempaa tietoa erilaisten matkailijoiden kiinnostuksen kohteista, toiveista ja odotuksista.

Kommenttine luvusta 5.5

Luvussa 5.5 nostetaan erityisesti esiin Euroopan neuvoston kulttuurireitit. Suomi on ollut esimerkiksi naapuriaan Ruotsia aktiivisempi tähän toimintaan osallistumisessa ja se on ollut oikea valinta. Suomeen ulottuu jo useita eurooppalaisia kulttuurireittejä ja ensimmäinen Suomen aloitteesta syntynyt reitti Alvar Aalto Route sai Euroopan Neuvoston statuksen äskettäin. Toisen suomalaisesta aloitteesta syntynyt reitti, Singing Heritage Route on jättänyt hakemuksensa Euroopan neuvostolle. Tärkeää olisi nyt nostaa reittien tunnettuutta, kohdistaa resursseja reittikohteiden täydentämiseen

(mm. Prehistoric Rock Art Trailissa on mukana vasta pari Suomen yli sadasta kalliomaalauskohteesta) sekä luoda laadukkaita palveluja ja tuotteita reittikohteisiin.

Tiekarttaehdotuksessa mainitaan myös Euroopan unionin kulttuuripääkaupunkitoiminta, Euroopan kulttuuriperintötunnus, Unescon maailmanperintökohteet sekä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luettelo. Nämä ovat kaikki erinomaisia välineitä Suomen kulttuurimatkailuprofiilin nostamisessa. Nämäkään eivät tosin itsessään vielä luo pysyviä matkailijavirtoja, vaan näiden ympärille tarvitaan matkailuyrityksiä ja kulttuuritoimijoita (jotka tietysti voivat olla myös yrittäjiä), jotka tarjoavat näihin statuksiin ja sertifikaatteihin kytkeytyviä tuotteita.

Listasta puuttuvat vielä UNESCO Global Geoparkit, joissa yhdistyvät geologia, luontokohteet ja kulttuuriympäristökohteet. Suomessa näitä Unescon statuksen saaneita Geoparkeja on neljä: Rokua, Lauhanvuori-Hämeen kangas, Saimaa ja Salpauselkä. Geoparkeilla on myös laaja kansainvälinen tunnettuus, jota kulttuurimatkailussa kannattaa hyödyttää. Humak on parhaillaan mukana OKM:n rahoittamassa Saimaa UNESCO Global Geoparkin Saimaan salaisuudet hankkeessa, jossa kulttuurimatkailutuotteita rakennetaan yritysryhmän kanssa nimenomaan Geopark-kohteisiin, yhdistäen esittävä taidetta, mytologiaa, luontoelämyksiä ja ruokaa.

Luvun toimenpide-ehdotuksissa todetaan, että on syytä nostaa esille Euroopan kulttuuripääkaupunki-hakukierroksella käynnistyneet kulttuuripääkaupunkihankkeet ja niiden puitteissa tehtävä yhteistyö ja teemallinen työ. Saimaa-ilmiö -kulttuuripääkaupunkihakemuksen jälkimainingeissa onkin jo syntynyt kolmen Saimaan alueen maakunnan jatko-yhteistyö, joka johti European Region of Gastronomy -tittelin hakemiseen vuodelle 2024. Päätöstä tittelin saamisesta odotetaan syksyllä 2022. Ruokakulttuuriin pohjautuvia kulttuurimatkailuhankkeita on jo käynnistettykin ainakin Etelä-Karjalassa. Näistä Humakin päätoteuttajana vetämä Ruokamaakunta Nyt! rakentaa uusia ruokamatkailutuotteita ja tapahtumia maakunnan ruokahistoriaan pohjautuen. Ruoka onkin olennainen osa kaikkea matkailua, joten kestävästi tuotetun tai luonnosta kerättävän puhtaan lähiruuan roolia kaikessa kulttuurimatkailutuotannossa tulisi korostaa entistä enemmän myös kansainvälisille markkinoille suuntautuvassa viestinnässä.

Millaisena näette oman organisaationne tai edustamanne tahon roolin tiekartan toimenpiteiden toteuttamisessa?

Humakin roolia on jo nostettu esiin esimerkinomaisesti luvun 5 kommentteissa. Humak on jatkossakin kiinnostunut toimimaan kulttuurimatkailun koulutus- ja kehittämistoiminnassa tuomassa erityisesti kulttuurituotannollista näkökulmaa matkailun kehittämiseen. Matkailuliiketoiminnan ja taiteen sekä kulttuurin yhteisillä toimintakentillä on tarvetta välittäjän ja tuottajan osaamiselle. Erilaiset toimintakulttuurit vaativat usein välilleen tulkkia ja toimivien sekä kannattavien tuotteiden kokoamisessa tarvitaan erilaisten toimintalogiikoiden yhteen sovittamista. Tämä on juuri tuottajaosaamisen ydintä.

Miten arvioisitte tiekartan toimenpiteiden vastuuttamista? Ovatko kaikki keskeiset toteuttajat kunkin toimenpiteen osalta tunnistettu? Mahdolliset toimenpidekohtaiset ehdotuksenne toteuttajien lisäämiseksi tai poistamiseksi?

Koulutusorganisaatiot on mainittu asianmukaisissa kohdissa, mutta tehtäväksi on useimmiten hahmotettu koulutuksen tarjoaminen. Koulutusorganisaatiot ovat myös merkittäviä tutkimus- ja kehittämistoimijoita hanketoimintansa kautta. Esimerkiksi uusia kehittämistyökaluja ja oppaita syntyy usein koulutusorganisaatioiden hankkeiden tuloksena. Tätä roolia ja vastuuta voisi vastuutaulukkoon lisätä esim. lukujen 5.1, 5.3, 5.5 kohdalle.

Mahdolliset muut tiekarttaehdotusta koskevat huomionne.

Kulttuurimatkailun päivitetty määritelmä (ehdotus, s. 16) on tervetullut uudistus.

Kulttuurimatkailun kehittämisrahoituksen jatkuvuus herättää huolta. Esimerkiksi kulttuurimatkailun alueverkostot ovat tärkeä työkalu toimijakentän aktivoimisessa ja saattamisessa toimialat ylittävään yhteistyöhön. Aluekoordinaatiolle olisi välttämätöntä löytää hankerahoituksia pysyvämpi rahoitusmalli.

Miettinen Tiina
Suomen Humanistinen ammattikorkeakoulu - Lehtori Juha Iso-Aho,
koulutusjohtaja Timo Parkkola ja rehtori Jukka Määttä